

NAL

NUORISOASUNTOLIITON LAUSUNTO ASUMISNEUVONNAN
LAKISÄÄTEISTÄMISTÄ VALMISTELLEEN TYÖRYHMÄN
RAPORTISTA

NAL

Nuorisoasuntoliitto ry kiittää mahdollisuudesta lausua asumisneuvonnan lakisääteistämistä valmistelleen työryhmän raportista.

Nuorisoasuntoliitto ry eli NAL on vuonna 1971 perustettu nuorten asumisen edunvalvoja ja 24 paikallisen nuorisoasuntoyhdistyksen keskusliitto. Nuorisoasuntoja rakennuttava NAL Asunnot Oy ja asumisen sisältöpalveluja tuottava NAL Palvelut Oy ovat NAL:n tytäryhtiöitä.

NAL kannattaa asumisneuvonnan lakisääteistämistä. Asumisneuvonta on kustannustehokas ja toimiva väline asumisen ongelmiin puuttumiseen ja sillä voidaan tukea arjessa selviytymistä, ehkäistä naapurustolle aiheutuvia häiriöitä ja ehkäistä asunnottomuutta. Muistiossa esitetyistä vaihtoehtoista parhaana NAL näkee asumisneuvonnan lakisääteistämisen kunnan järjestämisvastuulle.

Lakisääteisellä asumisneuvonnalla ei voida korvata jo nyt tehtävää työtä erityistä tukea tarvitsevien ryhmien asumisen tukemiseksi. Lakisääteisen asumisneuvonnan rinnalla tulee säilyttää erityisryhmien itsenäistä asumista tukeva ja asumisen ongelmia ennaltaehkäisevä asumisohjaus.

Asumisneuvontaa koskevassa hallitusohjelmakirjauksessa nuoret nimetään maahanmuuttajien ohella painopistealueeksi. Myös työryhmän raportin mukaisesti näiden erityisryhmien tilanteeseen tulee kiinnittää erityistä huomiota. NAL näkee, että nuorten kannalta asumisneuvonnan lakisääteistämisen jatkokehittämisessä on tärkeää huomioida seuraavat näkökulmat:

- Asumisneuvonnan lakisääteistämällä ja laajentamisella kaikille asumismuodosta riippumatta olisi laajoja hyötyjä nuorille ja se edistäisi nuorten asunnottomuuden ennaltaehkäisyä.
- Kuntamalli mahdollistaisi esitetyistä malleista asumisneuvonnan toteuttamisen nuorten kannalta vaikuttavimmalla tavalla.
- Lakisääteisen asumisneuvonnan rinnalle tarvitaan erityisryhmille, kuten nuorille ja maahanmuuttajille, suunnattua asumisohjausta. Asumisneuvonnan lakisääteistämisen prosessissa on kiinnitettävä erityistä huomiota siihen, että järjestöjen tekemä työ tai sen rahoitus eivät vaarannu.

Asumisohjaus NAL-yhteisössä

NAL:n ja paikallisyhdistysten, eli NAL-yhteisön, tavoitteena on, että jokaisella nuorella olisi koti, jossa on hyvä olla. Olennainen osa tätä työtä on nuorten itsenäistä asumista tukeva asumisohjaus ja asumisneuvonta. Asumisohjausta ja – neuvontaa toteutetaan STEA-rahoituksella osana toimintakokonaisuutta, johon sisältyy lisäksi erilaisia asukas- ja ryhmätoimintoja sekä koulutuksia. Tässä lausunnossa NAL-yhteisössä tehdystä ohjaus- ja neuvontatyöstä käytetään raportin mukaista käsitteistöä: järjestöjen tekemää erityisryhmille kohdistettua toimintaa kutsutaan asumisohjaukseksi.

NAL-yhteisön asumisohjaustyön kohderyhmänä ovat erityistä tukea tarvitsevat nuoret. Erityisen tuen tarpeen taustalla voi olla asunnottomuutta tai sen uhkaa, maksuhäiriömerkintöjä, talouden - ja arjenhallinnan ongelmia tai arjessa selviytymiseen tarvittavien taitojen puutteita. Erityisen tuen tarpeen taustalla voi olla myös mielen hyvinvoinnin haasteita. Nuorille suunnattuun asumisohjaukseen liittyy myös asumisen alussa oleva perehdytys ja asumisohjaajan osallistuminen asukasvalintaan. Näillä käytännöillä luodaan luottamuksellista asiakassuhdetta ja madalletaan yhteydenoton kynnyksiä myöhemmin.

NAL ja sen paikallisyhdistykset ovat kehittäneet nuorten asumiseen liittyvää tukea, ohjausta ja neuvontaa 1990-luvulta saakka. Vuonna 2020 NAL:n paikallisyhdistyksissä toimi STEA:n rahoituksella noin 30 asumisohjaajaa eri puolilla Suomea ja vuoden aikana asumisohjaajat ja nuoret olivat toisiinsa yhteydessä yli 17 000 kertaa. NAL-yhteisössä tehdään myös nuorten itsenäistä asumista ja elämänhallintaa tukevaa myytävää tuetun asumisen palvelua.

NAL:n Onnistu asumisessa -toiminnassa kehitetään yhteistyötä Ohjaamojen ja NAL:n paikallisyhdistysten välillä sekä vahvistetaan Ohjaamojen osaamista asumisen asioissa. Asumisohjaukseen liittyvää yhteistyötä NAL:n paikallisyhdistysten ja Ohjaamoiden välillä on yli 20 paikkakunnalla. NAL:n paikallisyhdistykset tarjoavat Ohjaamojen kautta nuorille yksilöohjausta, koulutuksia ja tapahtumia sekä sähköisiä palveluja kuten asumisohjaajan etäyhteyttä. Useassa Ohjaamossa on

NAL-paikallisyhdistyksen asumisohjaajan vastaanotto vähintään kerran kuukaudessa ilman ajanvarausta.

Asumisneuvonnan hyödyt nuorille

Asumisneuvonnan lakisääteistäminen tavalla, jolla asumisneuvontaa olisi hallitusohjelman mukaisesti tarjolle kaikille asumismuodosta riippumatta, olisi hyödyllistä suurelle joukolle nuoria. Nuori ikä itsessään on yhteydessä erilaisiin asumisen haasteisiin. Nuoret ovat myös ylliedustettu ryhmä vuokravelka- ja häätötilastoissa. Nuorten talousongelmia on tärkeää ehkäistä riittävän ajoissa ja ongelmatilanteisiin puuttamalla ja tukea tarjoamalla voidaan estää asumisen kriisiytymistä ja asunnottomuuden riskin kasvua.

Hallitusohjelmassa asumisneuvonnan lakisääteistämällä tavoitellaan asunnottomuuden vähentämistä. Yleisimmiksi nuorten asunnottomuuteen johtaviksi tekijöiksi nuorten kanssa työskentelevät ammattilaiset näkevät puutteelliset asumisen taidot, kuten vuokravelkaantumisen, asumisen häiriöt ja asunnon kunnon laiminlyönnin (Nuorten asunnottomuuden -verkoston vuonna 2019 tekemän kysely). Kyselyn tulokset tukevat sitä, että asumisneuvonnan laajentaminen voisi ennaltaehkäistä nuorten asunnottomuutta erityisesti siltä joukolta nuoria, joilla asunnottomuus kestää enintään joitain kuukausia ja lähtökohdat uuden asunnon hankkimiseen oman motivaation ja sitoutumisen kautta ovat hyvät.

Suomalaisessa asunnottomuustyössä on saatu loistavia tuloksia muun muassa pitkäaikaisasunnottomien vähentämisessä. Jotta asunnottomuuden puolittamisen ja poistamisen tavoitteisiin päästään, on luotava uusia lakisääteisen asumisneuvonnan kaltaisia rakenteita, joilla ennaltaehkäistään asunnottomuutta laajasti ja pystytään vähentämään muun muassa itsenäistyvien nuorten asunnottomuutta ja asumisen kriisiytymistä neuvonnan ja ohjauksen keinoin.

Asumisneuvonnan vaikuttavat ja tulokselliset työtavat

Asumisneuvonnan lakisäateistämisen prosessissa on tärkeää huomioida, minkälainen asumisneuvonta on vaikuttavinta nuorille. Asumisneuvonnan vaikutus nuorten itsenäiseen ja vakaaseen elämään -selvityksen (2017) mukaan asumisneuvonnan vaikuttavuutta nuorten kohdalla parantavat palvelun saavutettavuus ja matala kynnys sekä asumisneuvojan tuttuus. Nuorten kynnys hakea ja vastaanottaa apua on korkea, eikä yhteiskunnan tarjoamasta tuesta ole usein tietoa. Onnistuneiden asumisneuvontaprosessien taustalta on tunnistettu tutut ja helposti lähestyttävät ohjaajat, palvelujen saavutettavuuteen panostaminen esimerkiksi sosiaalisen median viestikanavia käyttämällä, luottamuksellisen suhteen rakentaminen henkilökohtaisten kontaktien kautta ja ennakoiva tuki, jossa ohjaajat aktiivisesti tavoittelevat nuoria, jotka ovat esimerkiksi muuttamassa ensiasuntoon tai asuminen on aiemmin kriisiytynyt.

Edellä mainittuja nuorille suunnatun asumisneuvonnan hyviä käytäntöjä on haastavaa saada toteutettua lakisäateisen asumisneuvonnan puitteissa järjestämistavasta riippumatta. Jotta nuorille tarjolla olevan asumisen tuen kokonaisuus ei lakisäateistämisen myötä supistu ja jotta vaikuttavaa asumisneuvonta- ja ohjaustyötä voidaan tehdä jatkossakin erityisryhmien tarpeisiin, on asumisneuvontalakia säätäessä varmistettava, että kolmannen sektorin toiminnalle ei synny haittaa. Järjestöillä on laajaa asiantuntemusta oman kohderyhmänsä erityistarpeista ja tuloksellisista työtavoista. Oli valittava malli mikä hyvänsä, järjestöjen asiantuntemusta kannattaa hyödyntää asumisneuvonnan ja -ohjauksen toteutuksessa myös jatkossa.

Erityisryhmille suunnattu asumisneuvonta

Kannatamme työryhmän näkemystä, että erityisryhmien asemaa tulisi parantaa säilyttämällä ja vahvistamalla nykyistä kolmannen sektorin järjestämää asumisohjausta. Järjestöjen antaman asumisohjauksen säilyttäminen on tärkeää ja uudistuksessa on turvattava järjestöjen erillisrahoitus (STEA-avustukset) myös jatkossa lakisääteisten asumisneuvontapalvelujen rinnalla ja tukena.

Esitämme, että erityisryhmän käsite määritellään nuorten osalta STEA:n linjauksen mukaan erityistä tukea tarvitsevat nuoret. Nuorten erityisen tuen tarve liittyy tyypillisesti asunnottomuuden uhkaan, maksuhäiriömerkintöihin, talouden- ja arjenhallinnan ongelmiin tai epävarmisiin asumisen taitoihin. Erityistä tukea tarvitsevat nuoret hyötyvät muuta enemmän matalan kynnyksen neuvonnasta ja ohjauksesta sekä ennakoivasta puuttumisesta ennen kuin vuokravelkaa ehtii edes kertyä.

Käsitteiden määrittely

Käsitteiden määrittely on olennaista asumisneuvonnan lakisääteisyyden valmistelussa. Tarkalla määrittelyllä varmistetaan, että asumisen asioihin on saatavilla monipuolista tukea erilaisiin tarpeisiin jatkossakin.

Työryhmän raportissa keskeisten käsitteiden määrittelyä on tehty, ja tätä työtä on syytä jatkaa, kun valmistelu etenee ja kysymykset järjestämisvastuusta ovat ratkenneet.

Erityistä huomiota on annettava lakisääteisen asumisneuvonnan määrittelylle. Määritelmän kuvauksien on vastattava todenmukaisesti ja käytännöllisesti lain puitteissa tehtävää ja toteutuvaa asumisneuvontaa, jotta laissa säädettävä tehtäväkokonaisuus on mahdollisimman selvä ja yksiselitteinen. Tarkka kuvaus jättää tilaa ja luo selkeät raamit asumisneuvonnan tehtävien ulkopuolelle jäävälle toiminnalle kuten järjestöjen tekemälle asumisohjaukselle.

Raportissa asumisneuvonnan määrittelyyn sisältyy puuttuminen mahdollisimman varhaisessa vaiheessa asumisen ongelmiin. On tärkeää

NAL

arvioida tarkkaan, miten mahdollisimman varhain puuttuminen toteutuu käytännössä siinä järjestämistavassa, jolla lakisääteistä asumisneuvontaa lähdetään kehittämään. Varhainen puuttuminen voisi olla mahdollista, jos asumisneuvoja saa tiedon vuokranantajalta vuokravelasta tai häiriötilanteesta, ja tähän tilanteeseen puututaan. Määritelmä sopii kuntien vuokrataloyhtiöiden toteuttamaan asumisneuvontaan, joka tehdään vuokranantajan näkökulmasta. Lainsäätämisen lähtökohtana tulisi kuitenkin olla määritelmä, joka hallitusohjelman tavoitteenasettelun mukaan kohdistuu kaikkiin asumismuotoihin.

Kuntamalli

Kannatamme asumisneuvonnan säätämistä kunnan järjestämisvastuulle, koska silloin palvelu tulisi lähelle kuntalaisia ja se olisi mahdollista toteuttaa kunnan asuntotoimen sekä ennaltaehkäisevien ja hyvinvointia tukevien palveluiden yhteydessä. Nuorille suunnattua asumisneuvontaa tulisi järjestää ainakin Ohjaamoissa tiiviissä yhteistyössä kunnan nuorisotyöhön. Nuoret harvoin hakevat oma-aloitteisesti neuvoja ja apua ulkopuoliselta. Siksi on olennaista, että palvelu tavoittaa nuoret siellä, missä nuoret ovat.

Moniammatillinen yhteistyö on tärkeää asumisneuvonnan toteuttamisessa. Asuminen liittyy erottamattomasti muihin elämän osa-alueisiin, kuten työhön ja koulutukseen hakeutumiseen, taloudenhallintaan sekä mielen hyvinvointiin. Moniammatillisen työn vahvistamiseksi Ohjaamojen toiminta tulee vakiinnuttaa ja niissä tarjottavaa asumisneuvontaa vahvistaa.

Monella kunnalla on hyvää yhteistyötä NAL-paikallisyhdistysten kanssa nuorten asumiseen liittyvän tuen, ohjauksen ja neuvonnan toteutuksessa. Kannustamme kuntia jatkossakin hyödyntämään järjestökentän asiantuntemusta ja tukemaan järjestöjen ennaltaehkäisevää työtä järjestöavustuksin sekä järjestämään lakisääteistä asumisneuvontaa myös ostopalveluna.

Lainsäädännön on mahdollistettava kuntien välinen yhteistyö asumisneuvonnan järjestämisessä. Pienempien kuntien on järkevää sopia

NAL

järjestelystä, jossa yksi asumisneuvoja palvelee useamman kunnan asukkaita.

ARA-malli

Näemme ARA:n koordinoiman sopimusmallin toisena mahdollisena vaihtoehtona lakisääteistämiselle. Tämän mallin etuna on erityisesti sen joustavuus ja mahdollisuus järjestää asumisneuvontaa alueellisista lähtökohdista vastaamaan todellista tarvetta. ARA on jo kehittänyt asumisneuvontaa pitkäjänteisesti, joten mallin käynnistäminen olisi toteutettavissa kohtalaisen helposti.

ARA:n koordinoimassa sopimusmallissa valtion rahoitus olisi mahdollista kohdentaa suoraan asumisneuvonnan toteuttamiseen. Esitämme, että myös ARA-mallissa valtion rahoituksen tulee korvata asumisneuvonnan toteutuksesta johtuvat kustannukset täysimääräisesti asumisneuvonnan toteuttajataholle. Mallin kustannukset jäisivät silti valtionosuusjärjestelmän kustannuksia pienemmiksi, sillä rahoitus kohdentuisi ainoastaan kuntiin, joissa asumisneuvonnan järjestäminen osoitetaan tarpeelliseksi. Toiminnasta johtuvien kulujen korvaaminen kokonaisuudessaan mahdollistaisi asumisneuvonnan toteuttamisen sopimusmallilla myös järjestöjen toimesta.

ARA-mallin merkittävimpänä heikkous on sen väliaikaisuus. Asunnottomuuden vähentämiseksi tarvitaan pysyviä ratkaisuja ja väliaikaisen kokeilu- ja kehittämislain riskinä on, että asumisneuvonnan saatavuuden parannus jää väliaikaiseksi.

Muut ehdotukset

Emme kannata asumisneuvonnan lakisääteistämistä hyvinvointialueen tehtäväksi, sillä asumisneuvonnan ennaltaehkäisevä luonne voisi kärsiä, jos se sijoittuisi osaksi sosiaalipalveluja. Sosiaalipalvelut muodostavat palvelujärjestelmän viimesijaisen turvaverkon, jonka rajalliset resurssit kohdentuvat kaikkein haavoittuvimmassa asemassa olevien asiakkaiden tukemiseen.

Emme myöskään kannata vaihtoehtoa neljä, jossa asumisneuvontaa ei lakisääteistetä. Asumisneuvonnan lakisääteistäminen parantaa

NAL

asumisneuvonnan saatavuutta entistä laajemmin ja edesauttaa sitä kautta tavoitetta poistaa asunnottomuus. Asunnottomuuden ennaltaehkäiseminen tarvitsee uusia pysyviä rakenteita, joilla asunnottomuuteen johtavia polkuja voidaan katkaista, ja lakisääteinen asumisneuvonta on tästä näkökulmasta välttämätön toimenpide.

Asumisneuvonnan budjettivaraus

Hallituksen kehysriihessä asumisneuvontaan tehtyä budjettivarausta pienennettiin merkittävästi. Budjettivarauksen muuttaminen ei saa estää hallitusohjelmaan kirjattua toimenpidettä asumisneuvonnan lakisääteistämisestä.

Asumisneuvontaan kohdistettua budjettia tulee nostaa heti, kun se on mahdollista. Säästöjen tekeminen asunnottomuutta ennaltaehkäisevistä toimista on harkitsematonta niin inhimillisestä kuin taloudellisesta näkökulmasta: Koronapandemian sosiaalisista ja yhteiskunnallisista vaikutuksista on saatu vasta ensimmäisiä viitteitä, ja asumisneuvonnalla voidaan katkaista asumiseen kytkeytyvien ongelmien vakavampaa kriisiytymistä. Asumisneuvonnalla on ympäristöministeriön Asunnottomuuden vähentämisen taloudelliset vaikutukset (2011) selvityksen mukaan mahdollista saavuttaa merkittäviä säästöjä sekä julkistaloudelle että kansantaloudelle.